

примирення правопорушника та потерпілого, що дозволяє сторонам вирішувати кримінальні конфлікти нетрадиційними методами кримінального судочинства, а компромісом зі спеціалістом (медіатором).

Деякі вчені вважають, що потрібно змінити саме поняття правоохоронної діяльності, щоб перейти від стратегії «війни зі злочинністю» до «системи відновного правосуддя».

Медіація – складний процес. Обсяг медіації залежить від її соціальної мети.

Для кримінального права запровадження інституту медіації визначає розвиток правового інституту примирення. Медіація у кримінальному праві відображена у соціальній функції, яка у свою чергу ділиться на функції: медіація, арбітраж, компенсація. Через механізм медіації кримінальне право реалізує такі принципи: економія кримінальних репресій, пропорційність, гуманізм і справедливість [2].

Підсумовуючи, варто зазначити, що 16 листопада 2021 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про медіацію», що є, безсумнівно, перемогою над застарілою системою кримінального судочинства та кримінально-процесуальних відносин між потерпілим та підозрюваним.

Отже, у висновках варто сказати, що інститут медіації є надзвичайно важливою складовою кримінально-правової політики, що визначається державою. Позитивним є те, що даний інститут ось-ось розпочне свою роботу на території нашої держави, що є надзвичайно важливим явищем в умовах дотримання права та основоположних свобод людини та громадянина.

1. Белінська О.В. Медіація – альтернативне вирішення спорів. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 1 (5). С. 158-173.

2. Єрьоменко Г. Перспективи розвитку медіації в Україні. Інформаційний ресурс «Українського центру медіації». URL : <http://ukrmediation.com.ua/files/content/Perspectivy.pdf>.

3. Шаблістий В.В. Безпековий вимір кримінального права України: людино-центристське дослідження: монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ : Ліра ЛТД, 2015. 420 с.

Роман КАРПЕНКО

старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Медіація набула поширення на території Канади лише після 1990-х років. Протягом тривалого часу ця процедура використовувалась лише як спосіб вирішення колективних та приватних спорів, що виникали із трудових правовідносин. Утім, згодом виникла необхідність пошуку альтернативи судовому розгляду справи, а медіація почала сприйматись як оптимальний варіант вирішення спору. На сьогодні Канада є однією з тих країн, у яких медіація ефективно використовується. Ця процедура сприяє розвантаженню судової системи, а також створює умови для пошуку взаємовигідного вирішення спору приватними особами. Тому, з огляду на специфіку правової системи Канади, а також успішність процесу розвитку альтернативних способів вирішення спорів, досвід цієї країни є показовим і його використання під час запровадження медіації в Україні видається доцільним.

Присудова та судова медіації може починатись як за ініціативою сторін, такі за ініціативою суду. До того ж, у деяких випадках основною підставою для початку медіації є рішення суду, незалежно від згоди сторін на участь у медіації. Присудова медіація, що є обов'язковою для сторін застосовується у провінції Онтаріо. Початок такої процедури медіації можливий лише після відкриття судового провадження у відповідній справі. Зокрема, згідно правил цивільного процесу провінції Онтаріо, обов'язкова медіація має розпочатись протягом 180 днів з моменту подання заперечення проти позову. Однак, суд

має право продовжити вказаний строк, якщо цього вимагають обставини справи. Такими обставинами можуть бути наявність у спорі більше, ніж двох сторін, а також складний та комплексний характер предмету спору. До початку першого засідання у межах медіації, сторони зобов'язані сформувати спільну інформаційну базу для забезпечення ефективності цієї процедури. Кожна зі сторін має підготувати виклад своєї позиції у письмовій формі, що передбачає надання відомостей щодо фактичних та правових обставин спору, а також коротке пояснення власних інтересів. Якщо одна із сторін не виконує названого обов'язку і це впливає на доцільність проведення медіації загалом, медіатор скасовує засідання та од-ночасно надає судовому координатору з питань медіації засвідчення факту порушення стороною спору відповідних вимог Правил цивільного процесу щодо медіації. Недотримання вимоги надання інформації, необхідної для ефективного проведення медіації, може мати серйозні процесуальні наслідки для сторони-порушника. Хід процедури обов'язкової медіації в Онтаріо не визначається процесуальним законодавством провінції. Таким чином, форма комунікації між сторонами, сторонами та медіатором може бути вільно ними обрана. Результат медіації також залежить лише від волі сторін спору. Однак, особиста участь у засіданнях у межах медіації є обов'язком сторін. Якщо сторона спору не з'явилася на запрошеному засіданні, медіатор невідкладно повідомляє про це судового координатора з питань медіації. Порушення стороною обов'язку участі у засіданнях у межах медіації, як і порушення обов'язку надання інформації, необхідної для ефективного проведення медіації, є підставою для передання спору на розгляд судді. Суддя, зокрема, може прийняти рішення про застосування до сторони-порушника певних процесуальних заходів. Наприклад, суддя може відмовитись брати до уваги будь-які матеріали, що сторона-порушник бажає надати, а також відхилити позов, якщо сторона-порушник є позивачем або не розглянути заперечення проти позову, якщо сторона-порушник є відповідачем. Суддя також має повноваження зобов'язати сторону, що не виконала свого обов'язку у межах процедури медіації, самостійно оплатити усі судові витрати. Згідно Правил цивільного процесу, медіатор зобов'язаний підготувати звіт про хід медіації протягом десяти днів із моменту завершення процедури та надати відповідний документ сторонам і судовому координатору з питань медіації. Якщо медіація завершується укладенням угоди про вирішення спору, то обов'язковою є письмова форма такої угоди, а також підписи обох сторін. Недотримання цієї вимоги не зумовлює недійсності угоди, примусове виконання якої, у разі необхідності, може бути забезпечене судом, але для цього заінтересована сторона спору повинна надати докази того, що угоду було укладено [1, с. 100]. Таким чином, формальна вимога укладення угоди про вирішення спору у письмовій формі спрямована, насамперед, на спрощення процедури примусового виконання умов угоди. Окрім того, у разі, якщо укладена угода про вирішення спору врегульовує усі питання, що стали підставою для подання позову, сторона-позивач повинна повідомити про це суд протягом десяти днів з моменту підписання угоди. На підставі цього повідомлення суд припиняє судові провадження [2].

Передумовами початку процедури судової медіації є подання позову позивачем, а також подання заперечення на позов відповідачем. Згідно Цивільного процесуального кодексу провінції Квебек, сторони можуть подати спільну заяву про уповноваження судді на проведення медіації на будь-якому етапі судового процесу розгляду справи. До змісту заяви має входити короткий виклад обставин спору. Утім, головуєчий суддя також може ініціювати початок процедури медіації і, якщо сторони не заперечують проти такої ініціативи, обрати суддю, який керуватиме процесом пошуку взаємовигідного рішення. Із метою створення умов для досягнення сторонами консенсусу під час медіації, етапи медіації не були чітко визначені Цивільним процесуальним кодексом провінції Квебек. Разом із тим, у Кодексі можна знайти деякі вимоги щодо самої процедури медіації. Зокрема, сторони повинні особисто відвідувати засідання у межах медіації. На вимогу сторін, їх адвокати також можуть брати участь у засіданнях. Засідання під час медіації не обов'язково мають бути спільними, оскільки, за згодою іншої сторони, суддя може проводити окремі засідання за участі лише однієї сторони спору. Окрім того, можливою є присутність на засіданнях третіх осіб (якщо суддя та сторона вважають, що це позитивним чином вплине на хід переговорів). Загалом, більшість процесуальних правил щодо проведення кожного засідання у межах медіації узгоджуються сторонами та суддею спільно і можуть бути змінені таким чином, щоб максимально відповідати потребам сторін.

Якщо сторонам не вдається знайти спільне вирішення спору під час медіації, судовий процес розгляду справи продовжується. У такому разі, важливою умовою прийняття судом справедливого та неупередженого рішення є гарантія того, що суддя, який був медіатором у відповідній справі, не братиме участі у подальшому розгляді цієї справи у судовому порядку. Будь-яка інформація, надана судді-медіатору сторонами не може бути підданою розголосу у майбутньому, а письмові матеріали, отримані суддею під час участі у медіації, підлягають знищенню. Успішне завершення процедури медіації, а саме – укладення угоди про вирішення спору, є підставою для припинення розпочатого судового процесу у відповідній справі. Угода, укладена між сторонами, що брали участь у медіації повинна мати ознаки «мирової угоди», передбаченої статтею 2631 Цивільного кодексу провінції Квебек. У такому разі, угода про вирішення спору матиме зобов'язуючу силу судового рішення і може бути виконана у примусовому порядку. Якщо угода про вирішення спору не відповідає поняттю мирової угоди у розумінні Цивільного кодексу, сторони (або лише одна, заінтересована сторона) можуть звернутися до суду з проханням затвердити відповідну угоду. Така процедура забезпечує гарантію примусового виконання угоди між сторонами у будь-який момент [3, с. 944-947].

Канада є досить цікавим прикладом розвитку медіації у різних категоріях спорів. Це зумовлено, насамперед, формою державно-територіального устрою Канади, оскільки, із огляду на розподіл нормотворчої юрисдикції між федерацією та провінціями, законодавчий підхід до медіації, залежно від території, завжди має свої особливості. Таким чином, у Канаді представлені усі три моделі медіації: приватна, присудова та судова. До того ж, кожна модель медіації виявилась ефективною на території відповідних провінцій. Спільною рисою правового регулювання усіх провінцій є визнання таких основних засад медіації, як добровільність, конфіденційність, нейтральність та неупередженість медіатора. Нетиповим є підхід до цього принципу на території провінції Квебек, де медіація в окремих категоріях спорів може бути обов'язковою для сторін, а недотримання обов'язків щодо особистої присутності на засіданнях у межах медіації та надання необхідної інформації про обставини справи є підставою для застосування до сторони-порушника заходів процесуального впливу. Однак, таку практику складно назвати порушенням принципу добровільності медіації, оскільки укласти угоду про вирішення спору сторони можуть лише за власним бажанням. Загалом, судова медіація успішно використовується у судах різних міст провінції Квебек ще з 1997 року. На сьогодні, виконання функцій медіатора становить значну частину професійної діяльності суддів. Також затрати часу на проведення медіації є набагато меншими, ніж затрати часу на розгляд справи у судовому порядку. Тому розвиток судової медіації позитивним чином вплинув на процес розвантаження судів провінції Квебек. Разом із тим, на території провінції Квебек, як і на території усіх інших провінцій Канади, можливим є звернення до різних моделей медіації. Таким чином, сторони спору завжди обирають ту форму процедури медіації, що найбільше відповідає їхнім потребам та інтересам.

1. Alexander N. Global trends in mediation, 2nd edn. Kluwer Law International, Netherlands, 2006. 465 p.

2. Civil Procedure Rules (R.R.O. 1990, Reg. 194). URL : <http://www.ontario.ca/laws/regulation/900194>.

3. Hopt K.J., Steffek F., Mediation. Principles and Regulation in Comparative Perspective. Oxford University Press, UK, 2013. 1347 p.